

Raport z działalności
Komisji Ekspertów do spraw Osób z Niepełnosprawnością
przy Rzeczniku Praw Obywatelskich
w roku 2016

I. Słowo wstępne - dr Monika Zima-Parjaszewska współprzewodnicząca Komisji

Zbliżająca się piąta rocznica ratyfikacji przez Polskę Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami, zmusza do wnikliwej oceny realizacji standardów stosowania wolności i praw człowieka wobec osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Nie może oczywiście umknąć uwadze aktywność władzy publicznej w zakresie rozwiązań wspierających rodzinę z dzieckiem/osobą z niepełnosprawnością, jednak wydaje się, że poza kwestią edukacji i dostępu do prawa wyborczego (choć też w wybranych tylko zakresach), w sprawach priorytetowych dla pełnego i skutecznego włączenia osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne, Polska wciąż nie realizuje postanowień Konwencji oraz wskazówek orzecznictwa Komitetu ds. praw osób z niepełnosprawnościami. Wśród nich należy wymienić: jednolity system orzecznictwa oparty o diagnozę funkcjonalną, prawo do równego traktowania w sferach życia innych niż tylko zatrudnienie, obowiązek stosowania racjonalnych dostosowań w sferach życia innych niż tylko zatrudnienie, prawo do zawarcia związku małżeńskiego, środki wsparcia w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych, dostęp do wymiaru sprawiedliwości (warto przypomnieć Decyzję ETPC w sprawie M.P. przeciwko Polsce, skarga nr 20416/13), usługi wspierające w społeczności lokalnej, a także podpisanie i ratyfikację Protokołu Dodatkowego do Konwencji.

Co więcej, koniecznie trzeba wskazać na zagrożenie płynące z wyroku TK K13/15, w którym Trybunał wskazując, że ograniczenie prawa do zawarcia małżeństwa z art. 12 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego przez osoby „niepełnosprawne umysłowo i intelektualnie” jest zgodne z Konstytucją, z dużą lekkością zasygnalizował niezgodność Konwencji z zasadami konstytucyjnymi. Tymczasem Sąd Najwyższy w uchwale III CZP 38/16 o złożeniu wniosku o ubezwłasnowolnienie przez „osobę, która ma być ubezwłasnowolniona”, przyznał prawo do złożenia takiego wniosku osobie zainteresowanej, powołując się w uzasadnieniu uchwały na konieczność zakwestionowania dotychczasowego prymatu wykładni art. 545 § 1 kodeksu postępowania cywilnego ze względu m. in na Konwencję. Niska świadomość społeczna na temat osób z niepełnosprawnościami skutkuje także coraz częstszymi przypadkami mowy nienawiści ze względu na

niepełnosprawność (np. tekst prof. p. Nowaka w Rzeczpospolitej), co przypomina jednocześnie o braku środków ochrony przed nią (brak regulacji przestępstw z mowy nienawiści w kodeksie karnym).

Wśród aktualnych wyzwań podnoszonych w pracach Komisji Ekspertów działającej przy Rzeczniku Praw Obywatelskich ds. Osób z Niepełnosprawnością, szczególną uwagę należy także poświęcić instytucji ubezwłasnowolnienia oraz wskazać na brak działań w zakresie deinstytucjonalizacji. Te dwa zagadnienia przekonują o wciąż opiekuńczo, a nie wspierająco rozumianej roli państwa wobec osób z niepełnosprawnościami, szczególnie z niepełnosprawnością intelektualną i psychiczną. Wyrażane kilka lat temu przez TK wątpliwości w sprawie przesłanek ubezwłasnowolnienia, procedury jego stosowania oraz zakresu obowiązywania (wyrok TK, K 28/05), zmieniły się w stanowcze rekomendacje zmian tej instytucji (projekt założeń projektu ustawy o zmianie m. in. kodeksu cywilnego i kodeksu postępowania cywilnego, z dnia 4 marca 2014 r., zgłoszony przez Ministerstwo Sprawiedliwości, opracowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego), a także konkretne rozwiązania legislacyjne w zakresie „opieki nad osobą niepełnosprawną intelektualnie” (projekt ustawy o zmianie ustawy kodeks cywilny i in., druk 730). Wbrew orzecznictwu ETPC (choćby tylko Wyrok Alajos Kiss przeciwko Węgrom, skarga nr 38832/06), stanowisko Komitetu ds. prawa osób z niepełnosprawnościami (np. wnioski końcowe do raportów krajowych, Ogólny Komentarz nr 1 w sprawie interpretacji art. 12 Konwencji), a także przeważającej części doktryny (choćby „Prawa osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną w świetle międzynarodowych instrumentów ochrony praw człowieka” pod red. D. Pudzianowskiej, Warszawa 2014), w Polsce wciąż obowiązuje instytucja pozbawiająca zdolności do czynności prawnych. Z całą pewnością nie można uznać, by ubezwłasnowolnienie było środkiem wsparcia w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych, by respektowało wolę i preferencję osoby, było proporcjonalne i dostosowane do sytuacji danej osoby i stosowane przez możliwie najkrótszy czas, o czym mowa w art. 12 Konwencji.

Komisja Ekspertów wielokrotnie zwracała także uwagę na brak gwarancji przestrzegania wolności i praw człowieka wobec mieszkańców domów pomocy społecznej, a także brak rozwiązań powodujących rozwój alternatywnych wobec domów pomocy społecznej form mieszkalnictwa osób z niepełnosprawnościami. Ogromne znaczenie w tym obszarze ma wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2016 r., sygn. akt. 31/15, w którym Trybunał uwzględnił wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich i uznał, że rozwiązania ustawy o ochronie zdrowia psychicznego nie przewidujące czynnego udziału osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej w sprawach o uzyskanie przez jej opiekuna zezwolenia sądu opiekuńczego na złożenie

wniosku o umieszczenie tej osoby w domu pomocy społecznej, a także rozwiązania pomijające uprawnienie osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej, umieszczonej w domu pomocy społecznej za zgodą jej opiekuna, do domagania się weryfikacji podstaw jej przebywania w domu pomocy społecznej, są niezgodne z art. 41 ust. 1 w związku z art. 30 oraz z art. 45 ust. 1 konstytucji. Niestety, mimo wyraźnego sygnału o obowiązku uwzględniania podmiotowości osób z niepełnosprawnościami w działaniach na ich rzecz, nadal w wielu domach pomocy społecznej obowiązują regulaminy wewnętrzne, które w sposób nieproporcjonalny ograniczają wolności i prawa mieszkańców, np. obowiązek powrotu wszystkich mieszkańców do domów pomocy społecznej o określonych godzinach. Wysoce niezadowolający jest także brak rozwiązań ustawowych zapewniających stopniowy wzrost liczby mieszkań wspomaganych, a także stopień rozwoju mieszkalnictwa chronionego, stanowiącego alternatywę dla domów pomocy społecznej.

II. Słowo wstępne - Anna Błaszczak-Banasiak współprzewodnicząca Komisji

Ratyfikując Konwencję o prawach osób z niepełnosprawnościami Polska zobowiązała się do przyjęcia wszelkich odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu wdrożenia praw uznanych w tej umowie. Rok 2016 nie przyniósł oczekiwanego przełomu w tym zakresie. Wyniki badań i analiz prowadzonych przez Rzecznika Praw Obywatelskich we współpracy z Komisją Ekspertów ds. Osób z Niepełnosprawnością wskazują, że dla urzeczywistnienia prawa osób z niepełnosprawnościami do pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, konieczne są zarówno zmiany o charakterze legislacyjnym, jak i zmiany w praktyce stosowania przepisów prawa. Oprócz kwestii o charakterze fundamentalnym, takich jak wspomniana przez dr Monikę Zimę-Parjaszewską konieczność zastąpienia instytucji ubezwłasnowolnienia systemem wspomaganego podejmowania decyzji, czy też odejścia od opieki instytucjonalnej na rzecz wsparcia świadczonego na poziomie społeczności lokalnych, niezbędne jest także istotne wzmocnienie gwarancji służących prawnej ochronie osób z niepełnosprawnościami.

Temu celowi mogłaby służyć nowelizacja tzw. ustawy o równym traktowaniu w szczególności zaś zapewnienie równej ochrony dla wszystkich grup narażonych na dyskryminację, w tym osób z niepełnosprawnościami, a także doprecyzowanie przepisów określających rodzaj sankcji grożącej za naruszenie zasady równego traktowania. W chwili obecnej ustawa ta chroni osoby z niepełnosprawnościami przed

dyskryminacją jedynie na szeroko rozumianym rynku pracy, pomijając zaś tak istotne obszary jak edukacja, opieka zdrowotna, czy rynek usług konsumenckich.

Z problemem dochodzenia roszczeń z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w sposób bezpośredni wiąże się także kwestia dostępności wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami. Osoby te doświadczają bowiem różnego rodzaju barier w zakresie realizacji konstytucyjnego prawa do sądu. Zarówno osoby z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, jak i osoby z niepełnosprawnością ruchową lub sensoryczną mają utrudniony dostęp do wymiaru sprawiedliwości, choć skala i rodzaj napotykaných problemów różnią się w zależności od rodzaju i stopnia niepełnosprawności. Mowa tu zarówno o ograniczeniach proceduralnych (brak zdolności do czynności procesowych, wyłączenia w zakresie możliwości składania zeznań w charakterze świadka, ograniczenia w zakresie możliwości korzystania z tłumacza języka migowego), jak i barierach infrastrukturalnych oraz komunikacyjnych. Dodatkowo Polska do chwili obecnej nie ratyfikowała Protokołu fakultatywnego do KPON, który ustanawia mechanizm skargi indywidualnej w sytuacji naruszenia praw przyznanych tą umową. Z tych powodów, w ocenie członków Komisji, aktualnie brak jest efektywnych mechanizmów ochrony pozwalających osobom pokrzywdzonym na dochodzenie praw przyznanych w drodze Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Na koniec nie sposób pominąć kluczowej roli edukacji w zakresie świadomości społecznej i gotowości do dochodzenia swoich praw przez osoby z niepełnosprawnościami. W dalszym ciągu ograniczony jest dostęp do edukacji włączającej, a uczniom z niepełnosprawnościami kształcącym się w szkołach ogólnodostępnych nie zawsze przysługuje adekwatne wsparcie. W konsekwencji jakość edukacji oferowanej osobom z niepełnosprawnościami bywa znacznie niższa niż ta oferowana ich rówieśnikom. Ograniczona jest także możliwość kształcenia na poziomie akademickim, a procent osób z niepełnosprawnościami, które uzyskały wykształcenie wyższe jest dalece nieproporcjonalny w stosunku do reszty społeczeństwa. Także z tych powodów konieczne jest zintensyfikowanie działań na rzecz społecznego włączenia osób z niepełnosprawnościami i poszanowania ich przyrodzonej godności.

III. Działania Komisji w roku 2016

Pomimo istnienia różnych rozwiązań prawnych, a także licznych przedsięwzięć i inicjatyw społecznych, osoby z niepełnosprawnościami w dalszym ciągu napotykają na bariery w życiu społecznym jako równoprawni członkowie społeczeństwa oraz

doświadczają naruszenia praw człowieka we wszystkich obszarach życia. W 2012 r. Polska ratyfikowała Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych, której głównym celem jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby z niepełnosprawnościami oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności. Rzecznik Praw Obywatelskich pełni w Polsce funkcję mechanizmu monitorowania wdrażania tej Konwencji, a także niezależnego organu do spraw realizacji zasady równego traktowania. Konwencja zobowiązuje strony do ścisłej współpracy oraz konsultacji z osobami z niepełnosprawnościami i reprezentującymi je organizacjami w toku podejmowania decyzji ich dotyczących, a także przy wdrażaniu w życie postanowień tej Konwencji. Powołana przy Rzeczniku Komisja Ekspertów ds. Osób z Niepełnosprawnością, jako społeczne ciało opiniotawczo-doradcze ma więc za zadanie stałe monitorowanie sytuacji faktycznej i prawnej osób z niepełnosprawnościami, a także włączanie ich w proces podejmowania decyzji dotyczących rekomendowanych rozwiązań w obszarze ochrony praw osób z niepełnosprawnościami.

W roku 2016 Komisja kontynuowała działania związane z monitorowaniem wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, koncentrując się na takich obszarach jak: reforma systemu orzekania o niepełnosprawności, deinstytucjonalizacja opieki nad osobami z niepełnosprawnościami i prawo do niezależnego życia oraz włączenia w społeczeństwo, instytucja asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, prawo do życia rodzinnego, dostęp do wymiaru sprawiedliwości, a także dostęp do usług opieki zdrowotnej i sprzętu rehabilitacyjnego. Ponadto Komisja dużą uwagę poświęciła konieczności podpisania i ratyfikowania przez Polskę Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, który uprawnia Komitet do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych do rozpatrywania skarg indywidualnych ze strony osób lub grupy osób, które czują się ofiarami naruszenia przez państwo-stronę postanowień Konwencji.

Podczas pierwszego posiedzenia w dniu 23 lutego 2016 r. członkowie Komisji zapoznali się z wynikami badania przeprowadzonego przez Rzecznika na temat dostępności wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami oraz omówili najważniejsze wyzwania w tym obszarze. Szczególną uwagę poświęcono sytuacji osób z niepełnosprawnością intelektualną, które w największym stopniu narażone są na dyskryminację i wykluczenie w trakcie postępowania sądowego lub prokuratorskiego. Analizie poddano także istniejące rozwiązania oraz luki prawne w zakresie instytucji asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością. Zgodzono się, że stwierdzone uchybienia powinny zostać poddane pogłębionej analizie w ramach planowanych przez RPO badań na rok 2016.

Drugie posiedzenie Komisji w dniu 24 maja 2016 r. poświęcone było problematyce orzecznictwa o niepełnosprawności oraz postulatом przejścia od opieki instytucjonalnej do wsparcia udzielanego osobom z niepełnosprawnościami na poziomie lokalnych społeczności (tzw. deinstytucjonalizacja). Członkowie Komisji omówili wstępne założenia konkursu planowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, którego celem miałyby być reforma obowiązującego obecnie systemu orzekania o niepełnosprawności. Komisja podkreśliła, że system ten powinien przede wszystkim skupiać się na potencjale osób z niepełnosprawnościami i niezbędnym im wsparciu, nie zaś na ich dysfunkcjach. W dalszej kolejności analizie poddano system opieki nad osobami z niepełnosprawnościami, zwracając uwagę, że niezbędna jest deinstytucjonalizacja tej opieki (a więc stopniowa rezygnacja z funkcjonowania wieloosobowych domów opieki społecznej) na rzecz wsparcia środowiskowego.

W dniu 6 września 2016 r. we współpracy z Komisją odbyło się organizowane przez Rzecznika seminarium eksperckie pt. *Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych - skuteczne narzędzie ochrony praw osób z niepełnosprawnościami?* Głównym celem seminarium było podkreślenie konieczności ratyfikowania Protokołu fakultatywnego do Konwencji, a także przeanalizowanie negatywnego stanowiska polskiego rządu w tym zakresie. Podczas seminarium wagę i znaczenie Protokołu podkreślali przedstawiciele Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Europejskiej Sieci Narodowych Instytucji Ochrony Praw Człowieka (ENNHRI), a także organizacji pozarządowych reprezentujących osoby z niepełnosprawnościami. W seminarium uczestniczyli także pracownicy Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Biura Pełnomocnika Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania.

Kolejne spotkanie Komisji odbyło się w dniu 6 grudnia 2016 r. i poświęcone było przede wszystkim wsparciu dla rodzin osób z niepełnosprawnościami oraz ochronie ich życia prywatnego. Tło dla dyskusji stanowiła szeroko komentowana przez media sprawa matki ze znacznym stopniem niepełnosprawności, której nie udzielono odpowiedniego wsparcia, a w konsekwencji sąd rodzinny - w trybie zabezpieczenia, zdecydował o przekazaniu jej kilkumiesięcznej córki do pieczy zastępczej. Członkowie Komisji omówili możliwe formy wsparcia w podobnych sytuacjach, zwrócili także uwagę, że zgodnie z Konwencją niepełnosprawność w żadnym przypadku nie może być powodem odłączania dziecka od jego rodziców. Analizie poddano także możliwe skutki wyroku Trybunału Konstytucyjnego, który uznał, że tzw. względne zakazy małżeńskie ograniczające prawo osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną do zawarcia związku małżeńskiego są zgodne z polską Konstytucją. W ocenie Komisji, pomimo tego

wyroku, nie ulega wątpliwości, że regulacje te naruszają przepis art. 23 a Konwencji i powinny ulec zmianie. W drugiej części spotkania udział wzięły także przedstawicielki Ministerstwa Zdrowia przedstawiając najważniejsze założenia projektu nowelizacji ustawy o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych. Członkowie Komisji przedstawili swoje uwagi i wątpliwości związane z dostępnością sprzętu rehabilitacyjnego dla osób z niepełnosprawnościami, które powinny zostać uwzględnione w dalszym procesie legislacyjnym.

Efekty podjętych działań:

W efekcie działań Komisji Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Prezes Rady Ministrów apel w sprawie ratyfikacji Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Rzecznik podkreślił, że w chwili obecnej brak jest efektywnych mechanizmów ochrony pozwalających na dochodzenie praw przyznanych w drodze Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Apel Rzecznika poparło 170 organizacji pozarządowych działających w obszarze ochrony praw osób z niepełnosprawnościami oraz ochrony praw człowieka i zasady równego traktowania. W związku z negatywnym stanowiskiem rządu Rzecznik we współpracy z Komisją zorganizował seminarium eksperckie na ten sam temat, podczas którego analizie poddano szanse i zagrożenia wynikające z ratyfikacji Protokołu. Z ostatniego stanowiska rządu wynika, że ponowna analiza zasadności ratyfikowania Protokołu zostanie przeprowadzona po rozpoznaniu przez Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych polskiego sprawozdania z realizacji Konwencji.

W wyniku współpracy z członkami Komisji Rzecznik w 2016 r. przygotował i opublikował raport pt. „Dostęp osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości. Analiza i zalecenia”, który zawiera najważniejsze postulaty zmian w tym obszarze. Zakończono również kompleksowe badanie dotyczące zapotrzebowania i oczekiwanego kształtu instytucji asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, która to instytucja w wielu przypadkach warunkuje niezależne życie osób z niepełnosprawnościami. Raport z tego badania ukaże się w druku w I półroczu 2017 r.

Dzięki zaleceniom i rekomendacjom Komisji Rzecznik w licznych wystąpieniach do przedstawicieli administracji publicznej zwracał uwagę na bieżące wyzwania w obszarze ochrony praw osób z niepełnosprawnościami. W roku 2016 Rzecznik w wystąpieniach do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także ministrów odpowiedzialnych za wyższe szkolnictwo specjalistyczne przekazywał zalecenia wypracowane przy udziale członków Komisji w zakresie równego

traktowania studentów z niepełnosprawnościami. W efekcie wiele szkół wyższych zweryfikowało dotychczasowe praktyki w tym obszarze. Rzecznik na bieżąco przekazuje też uwagi Komisji pod adresem obowiązującego systemu orzekania o niepełnosprawności. Z ostatniego stanowiska Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych wynika, że uwagi te zostaną rozważone w trakcie projektowanych prac nad reformą tego systemu, co pozwala mieć nadzieję na pełniejszą implementację standardów wynikających z Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Co wymaga dalszej pracy:

W ocenie przedstawicieli Komisji, w celu pełnej realizacji praw ustanowionych w drodze Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, niezbędne jest przyjęcie ogólnokrajowej strategii wdrażania jej postanowień, a także ratyfikowanie Protokołu fakultatywnego, który ustanawia mechanizm skargi indywidualnej w sytuacji naruszenia praw przyznanych tą Konwencją. Do najistotniejszych zmian o charakterze generalnym należy opracowanie i wdrożenie jednolitego systemu orzekania w zakresie funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami we wszystkich obszarach życia w tym m.in. edukacji, pracy, zabezpieczeniu społecznym i opiece zdrowotnej. System ten powinien opierać się na diagnozie funkcjonalnej osób z niepełnosprawnościami z wykorzystaniem definicji opartej na społecznym modelu niepełnosprawności. Niezbędne jest także zniesienie instytucji ubezwłasnowolnienia i wprowadzenie różnorodnych form wsparcia opartych na modelu wspieranego podejmowania decyzji. W roku 2017 Komisja będzie także kontynuowała prace nad założeniami deinstytucjonalizacji opieki nad osobami z niepełnosprawnościami na rzecz wsparcia środowiskowego. Istotnym narzędziem służącym włączaniu osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwo pozostaje instytucja asystenta osoby z niepełnosprawnością.

IV. Skład Komisji Ekspertów

dr Monika Zima-Parjaszewska - współprzewodnicząca Komisji

doktor nauk prawnych, adiunkt Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, kierownik Pracowni Prawa i Kryminologii, prezeska Zarządu Głównego Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną, członkini Izby Adwokackiej w Warszawie. Specjalistka w dziedzinie praw człowieka, prawa konstytucyjnego i antydyskryminacyjnego, w szczególności statusu prawnego osób z niepełnosprawnością intelektualną i ubezwłasnowolnienia. Ekspertka wielu

organizacji pozarządowych. Autorka publikacji dotyczących praw człowieka, zasady równego traktowania, sytuacji osób z niepełnosprawnością intelektualną. Trenerka z zakresu praw człowieka, prawa antydyskryminacyjnego, współautorka programu szkoleń dla osób z niepełnosprawnością intelektualną – self-adwokatów.

Anna Błaszczak-Banasiak - współprzewodnicząca Komisji

dyrektorka Zespołu do spraw Równego Traktowania w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich oraz członkini zarządu Europejskiej Sieci Organów ds. Równego Traktowania „EQUINET”. Prawniczka, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Ukończyła studia podyplomowe z zakresu międzynarodowego prawa publicznego i prawa europejskiego na Uniwersytecie Warszawskim oraz Studium Polityki Zagranicznej na Akademii Dyplomatycznej w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych. Wieloletnia działaczka organizacji pozarządowych. Autorka i redaktorka licznych publikacji i raportów Rzecznika Praw Obywatelskich poświęconych m.in. przeciwdziałaniu dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w obszarze edukacji, praw wyborczych i dostępności. Jest członkiem Izby Adwokackiej w Warszawie.

dr Krzysztof Kurowski - sekretarz Komisji

doktor nauk prawnych, specjalność prawo konstytucyjne, absolwent Uniwersytetu Łódzkiego. Pracownik Wydziału Prawa Antydyskryminacyjnego w Zespole ds. Równego Traktowania Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Autor wielu publikacji z zakresu praw osób z niepełnosprawnościami w tym monografii „Wolności i prawa człowieka i obywatela z perspektywy osób z niepełnosprawnościami”, pierwszej w polskiej doktrynie pozycji poświęconej kompleksowo temu zagadnieniu. Wieloletni działacz organizacji pozarządowych.

Barbara Abramowska

dyrektor Biura Zarządu Głównego Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną. Z wykształcenia organizator oraz dziennikarka. Redaguje kwartalnik „Społeczeństwo dla Wszystkich”, a także inne publikacje wydawane przez PSOUU, w tym opracowania w tekście łatwym do czytania i zrozumienia, przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Jest autorką książek „Taka dobra historia” cz. I i II (PSOUU, 2003 i 2013).

Sławomir Besowski

Prezes Fundacji Centrum Praw Osób Niepełnosprawnych. Ukończył magisterskie studia lotnicze na Wydziale Mechanicznym Energetyki i Lotnictwa Politechniki Warszawskiej. Po wypadku ukończył z wyróżnieniem studia ekonomiczne na

Wydziale Strategicznym Akademii Obrony Narodowej, a następnie studia doktorskie z zarządzania w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, a także Szkołę Praw Człowieka prowadzaną przez Helsińską Fundację Praw Człowieka. Inicjator powstania wielu organizacji działających w środowisku osób niepełnosprawnych. Trener, ekspert organizacji krajowych i międzynarodowych. Wcześniejszy sekretarz Regionu Europejskiego Międzynarodowej Organizacji Osób Niepełnosprawnych – DPI.

Ireneusz Bialek

absolwent Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Twórca polityki antydyskryminacyjnej na tej uczelni i pomysłodawca utworzenia Biura ds. Osób Niepełnosprawnych UJ, które działa zgodnie ze standardami wypracowanymi w najbardziej rozwiniętych pod tym względem ośrodkach akademickich w Europie. Koordynator wielu projektów międzynarodowych zmierzających do realizacji idei pełnej partycypacji osób niepełnosprawnych w życiu społecznym np. „Konstelacja Lwa” czy „DARe-Learning”.

dr hab. Paweł Bronowski

psycholog kliniczny, specjalista terapii środowiskowej, dr hab. nauk humanistycznych, profesor Akademii Pedagogiki Specjalnej, autor wielu badań i publikacji dotyczących schizofrenii i metod pomocy osobom chorym psychicznie, autor i koordynator ponad 30 różnorodnych programów wsparcia społecznego: ośrodków dziennych, programów edukacyjnych, podnoszenia kwalifikacji, aktywizacji zawodowej i wzmacniania społeczności lokalnych, współtwórca i prezes Bródnowskiego Stowarzyszenia Przyjaciół i Rodzin Osób z Zaburzeniami Psychicznymi „Pomost” prowadzącego w Warszawie kompleksowy program wsparcia społecznego.

Dominika Buchalska

adwokat, od ponad 10 lat pracownik organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niewidomych i słabowidzących. Zajmuje się problematyką zatrudnienia i rehabilitacji osób niepełnosprawnych w ich aspektach prawnych, a także doradztwem w indywidualnych sprawach osób niepełnosprawnych, głównie niewidomych, w sprawach rodzinnych, spadkowych, karnych i innych.

Kinga Dękiejowska

prawnik, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu. W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich pracuje od 1997 roku, aktualnie w Zespole Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego.

dr Agnieszka Dudzińska

socjolog, adiunkt w Instytucie Studiów Politycznych PAN, 2013-14 wiceprezes PFRON ds. programowych. Mama niepełnosprawnego dziecka. Od 2015 przewodnicząca warszawskiej Komisji Dialogu Społecznego ds. Niepełnosprawności. Autorka pozarządowego projektu "Wszystko jasne. Dostępność i jakość edukacji dla uczniów niepełnosprawnych", Rzecznik uczniów niepełnosprawnych w 2011, laureatka nagrody czytelników Gazety Wyborczej Stołek 2011. Współautorka Sprawozdania RPO z realizacji przez Polskę zobowiązań wynikających z Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych za lata 2012-2014.

Agata Gawska

Prezesa Zarządu Fundacji Aktywizacja. Z tematyką aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych związana od 1999 r. Koordynatorka wielu projektów aktywizacji zawodowej i społecznej, w tym projektu systemowego "Wsparcie środowiska osób niepełnosprawnych z terenów wiejskich i małomiasteczkowych", który obejmował wsparciem aktywizacyjnym przeszło 2000 niepełnosprawnych mieszkańców wsi. Stała przedstawicielka sektora organizacji pozarządowych w Radzie Rynku Pracy - organie doradczo-opiniotawczym ministra właściwego ds. pracy w MPiPS. Członkini Komitetu Umowy Partnerstwa, Stały ekspert Komitetu Monitorującego PO WER. Współtwórczyni i koordynatorka Grupy On Inclusion 14-20 – społecznej grupy pozarządowych i akademickich ekspertów działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami skupionych wokół właściwego włączenia tematyki niepełnosprawności w nowej perspektywie UE 2014-2020.

Sylwia Górka

pracownik Centrum Projektów Społecznych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich; koordynuje prace Zespołu ds. Osób Głuchych, współpracuje przy projektach Centrum na rzecz praw osób chorujących psychicznie.

dr n. med. Halina Grzeczmarowska-Szpilman

specjalistka w dziedzinie reumatologii, wieloletni pracownik naukowy Instytutu Reumatologicznego w Warszawie. Autorka wielu prac z dziedziny reumatologii i zaburzeń hemostazy. Obecnie pracuje jako lekarz reumatolog – internistka. Współpracuje - Zarząd Fundacji Sue Ryder i Fundacją Konrada Adenauera.

Barbara Imiołczyk

dyrektor Centrum Projektów Społecznych w Biurze RPO. Pilotuje projekty Centrum na rzecz praw osób chorujących psychicznie, program spotkań regionalnych Rzecznika Praw Obywatelskich z organizacjami społecznymi. Współprzewodnicząca Komisji Ekspertów ds. Osób Starszych działającej przy RPO.

Piotr Kowalski

działacz społeczny związany z Polskim Związkiem Głuchych, w którym kieruje projektami nastawionymi na zatrudnianie osób głuchych. Organizator wielu wydarzeń dla osób głuchych. Pomysłodawca „Miasta Głuchych” – miejsca, w którym każdy słyszący może poczuć się jak głuchy w społeczeństwie. Prezes Fundacji KSK „Pracownia Wspierania Organizacji Pozarządowych” i Fundacji Subsidium. Instruktor harcerski, absolwent programu Liderzy Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Członek rady programowej Fundacji „Prawo dla każdego”. Absolwent Uniwersytetu Łódzkiego. Historyk.

Grzegorz Kozłowski

współzałożyciel oraz wieloletni Przewodniczący Towarzystwa Pomocy Głuchoniewidomym, jak również Prezes Zarządu Polskiej Fundacji Osób Słabosłyszących. Autor i współautor licznych publikacji poświęconych ochronie praw osób z niepełnosprawnością, szczególnie osób z niepełnosprawnością sensoryczną. Twórca alfabetu punktowego do dłoni dla głuchoniewidomych oraz propagator innych metod porozumiewania się tych osób. Współtwórca i realizator programu *Świat bliżej nas, my bliżej świata*, dzięki któremu osoby głuchoniewidome zaczęły z powodzeniem korzystać ze sprzętu komputerowego oraz Internetu. Jeden z inicjatorów powstania i rozwoju w Polsce systemu usług tłumaczy-przewodników, na bazie którego zaczęły pojawiać się usługi asystenta osoby niepełnosprawnej. Laureat konkursu "Człowiek bez barier" organizowanego przez Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji.

dr Paweł Kubicki

doktor ekonomii, adiunkt w Instytucie Gospodarstwa Społecznego Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, współpracownik organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką niepełnosprawności i starości. W ramach działalności naukowej zajmuje się finansowaniem polityki publicznej wobec niepełnosprawności, lokalną polityką społeczną i edukacją włączającą.

Bartosz Marganiec

wieloletni działacz organizacji pozarządowych. Propagator polskiego języka migowego i kultury Głuchych. Organizator festiwali i konferencji związanych ze środowiskiem Głuchych. Brał udział w pracach nad ustawą o języku migowym. Koordynator akcji antydyskryminacyjnych. Matematyk i informatyk. Zainteresowania: kultura Głuchych, polski język migowy, prawo.

Małgorzata Radziszewska

politolog, urzędniczka (PFRON), działaczka społeczna. Autorka IV wydań kompendium wiedzy dla osób niepełnosprawnych, projektów rozwiązań (np. mieszkań wspomaganych), propozycji zmian systemowych, artykułów i opracowań w czasopismach i innych publikacjach. Prowadząca przez wiele lat konkurs dla samorządów „Równe szanse, równy dostęp”. Współzałożycielka świetlicy społecznej dla dzieci oraz dwóch stowarzyszeń. Zdobywczyni pierwszego dla Polski medalu w tańcu towarzyskim osób niepełnosprawnych.

dr Anna Rdest

dysponuje doświadczeniem w obszarze realizacji projektów, których celem była aktywizacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami oraz poprawa warunków ich funkcjonowania. Organizowała i realizowała cykle szkoleń z zakresu zwiększania dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami, przeznaczonych dla: jednostek publicznych, szkolnictwa wyższego, branży turystycznej i innych. Koordynuje współpracę z szeroko rozumianym otoczeniem osób z niepełnosprawnościami oraz projekty rzecznicze, ekspertka m.in. w obszarze prawa do edukacji osób z niepełnosprawnościami. Uczestniczy w pracach legislacyjnych. Działała na rzecz ratyfikacji przez Polskę Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Uczestniczy w procesie upowszechniania dostępu osób z niepełnosprawnościami do wyborów. Autorka i współautorka wielu publikacji.

dr Katarzyna Roszewska

doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Pracy Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Ukończyła aplikację sędziowską, radcowską. Obok pracy naukowej aktualnie wykonuje zawód radcy prawnego. Autorka wielu publikacji naukowych z zakresu prawa pracy i zabezpieczenia społecznego.

Anna Rutz

Prezesa Fundacji Elektrownia Inspiracji. Pracownik Biura ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Specjalizuje się w tematyce zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do szkolnictwa wyższego. Opiniowała projekty aktów prawnych w tym zakresie. W latach 2010 – 2013 Pełnomocnik Parlamentu Studentów RP ds. studentów z niepełnosprawnościami. W ramach projektu Fundacji Aktywizacja Regionalny Rzecznik Osób z Niepełnosprawnościami w Poznaniu.

dr Agnieszka Rymsza

doktor socjologii, adiunkt w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Janusza Korczaka, była doradcą Pełnomocnika Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania. Stypendystka University of Manchester (Wielka Brytania, 2001, Marie Curie Fellowship), University of Cambridge (Wielka Brytania, 2002) oraz Georgetown University w Waszyngtonie (Stany Zjednoczone, 2003-2005, Fulbright Fellowship). W 2013 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (Departament Pożytku Publicznego) wydało jej książkę, napisaną na podstawie rozprawy doktorskiej, pt. Zagubiona tożsamość? Analiza porównawcza sektora pozarządowego w Polsce i w Stanach Zjednoczonych, w której opisała negatywne trendy rozwojowe sektora pozarządowego w Polsce i w Stanach Zjednoczonych. Pracowała w kilku organizacjach pozarządowych w Stanach Zjednoczonych i w Polsce. W latach 2005-2015 była kierownikiem Zespołu ds. Rzecznictwa Fundacji SYNAPSIS, zajmując się rzecznictwem w imieniu osób z autyzmem, z pełnomocnictwem Porozumienia AUTYZM-POLSKA i koordynując prace parlamentarnej Grupy ds. Autyzmu.

Dagmara Sendur

pedagog, doradczyni edukacyjna w Dziale ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Jagiellońskiego, specjalistka w zakresie problematyki różnorodności w edukacji. Współautorka wielu materiałów edukacyjnych dla nauczycieli akademickich oraz studentów dotyczących równego traktowania ze względu na niepełnosprawność, współtwórczyni innowacyjnego programu wsparcia studentów z zaburzeniami psychicznymi „Konstelacja Lwa”.

Dorota Siwiec

prawnik, mediator. Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich pracuje od 2000 roku, aktualnie w Zespole Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego.

dr Anna Śledzińska-Simon

pracownik naukowy Uniwersytetu Wrocławskiego, wykłada prawo konstytucyjne i prawa człowieka. Absolwentka Central European University w Budapeszcie. Dr Śledzińska-Simon redagowała przełomowe publikacje naukowe m.in. „Prawa osób transseksualnych. Rozwiązania modelowe a sytuacja w Polsce” Warszawa 2010 czy „Sytuacja prawna i społeczna Romów w Europie” Wrocław 2012. Od lat działa także na rzecz ścisłego przestrzegania zasady równości. Brała aktywny udział w pracach nad przygotowaniem projektu ustawy o korekcie płci. Współautorka opinii HFPC w sprawie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Scholastyka Śniegowska

nieprzerwanie, od początku swojej pracy zawodowej związana z pomocą drugiemu człowiekowi. Ukończyła Akademię Medyczną, Wydział Pielęgniarstwa, posiada specjalizację z Pomocy Społecznej i studia podyplomowe z zakresu organizacji i zarządzania w organizacjach pozarządowych i instytucjach samorządowych. Pracowała na różnych stanowiskach i pełniła wiele funkcji społecznych między innymi w PCK, MONAR, PROXENIA, a obecnie w PTSR jest Dyrektorem ds. Merytorycznych. Za pomoc uchodźcom i pomoc w czasie klęsk i katastrof odznaczona została Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi.

dr Michał Urban

dyrektor Centrum Integracja w Gdyni należącego do Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji. Absolwent KUL na kierunku Prawo. Specjalista z zakresu prawa gospodarczego, handlowego i prawa pracy. Trener z zakresu przedsiębiorczości i kreatywności. Twórca gdyńskich niekonwencjonalnych metod aktywizacji społecznej i zawodowej OzN. Od 2006 r. związany ze środowiskiem organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością. Członek Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych w Gdyni.

dr Katarzyna Walewska

doktor psychologii, psychoterapeuta w państwowej służbie zdrowia od 1970 roku, superwizor szkoleń, psychoanalityk, członek Polskiego Towarzystwa Psychoanalitycznego oraz Paryskiego Towarzystwa Psychoanalitycznego. Szkolenie psychoanalityczne ukończyła w Paryskim Instytucie Psychoanalitycznym. Członek Międzynarodowego Towarzystwa Psychoanalitycznego (IPA), licznych towarzystw międzynarodowych. Założycielka Instytutu Psychoanalizy i Psychoterapii, Ośrodka Terapii Dziecka w Środowisku, Ambulatorium Psychoterapii przy Instytucie Psychoanalizy

i Psychoterapii, Fundacji Poliklinika Korczakowska, organizatorka dorocznych konferencji Dni IPP. Wykładowca UW 2004-2014, autorka serii wydawniczej, "Psychoanaliza współcześnie", książek: "Depresja", "Progi Narodzin", licznych wystąpień na konferencjach zagranicznych i krajowych oraz prac popularyzatorskich, a także programu UE "Inicjatywa Korczakowska" oraz wielu przedsięwzięć w polskim środowisku psychoterapeutycznym.

Aleksander Waszkielewicz

fundator i prezes Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego, członek Zespołu ds. Strategii „Europa 2020”, członek Grupy ON Inclusion 14-20. (Współ)inicjator i uczestnik działań rzeczniczych związanych z wdrażaniem Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami takich jak: zmiany prawa i regulacji pozaprawnych, Społeczny Raport Alternatywny, Kongres Osób z Niepełnosprawnościami, Samorząd Równych Szans, Pełno(s)prawny Student. Promotor echolokacji jako narzędzia rehabilitacji osób niewidomych.

prof. Jacek Wciórka

lekarz, specjalista psychiatra, profesor nauk medycznych, kieruje jedną z klinik psychiatrycznych Instytutu Psychiatrii i Neurologii, autor szeregu publikacji i wystąpień na temat osobowych i społecznych aspektów chorób psychicznych, kierownik projektów badawczych w tej dziedzinie, redaktor kwartalnika Postępy Psychiatrii i Neurologii, przewodniczący Komisji Reformy Opieki Psychiatrycznej Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, współredaktor Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego.

Paweł Wdówik

Kierownik Biura ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Warszawskiego, absolwent Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego, a wcześniej także ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych w Laskach. Członek zarządu Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi w Laskach, żonaty, ojciec czwórki dzieci.

dr hab. inż. arch. Marek Wysocki

architekt, pracownik naukowy Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej. Dyrektor Centrum Projektowania Uniwersalnego. Autor ponad 70 publikacji z tematyki projektowania dla wszystkich oraz ekologii i zrównoważonego rozwoju. Audytor dostępności obiektów i przestrzeni publicznych. Jest pierwszym w Polsce „Access Oficerem”, powołanym na to stanowisko w 2014 roku przez samorząd Miasta Gdyni. Twórca programu edukacyjnego „Projektowanie Przestrzeni Wspólnej” realizowanego od 2004 roku na Wydziale Architektury

Politechniki Gdańskiej i w miastach województwa pomorskiego. Autor Standardów Dostępności przestrzeni publicznych wdrażanych w polskich miastach. Współpracownik wielu organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Popularyzator idei projektowania uniwersalnego, za co m.in. został nagrodzony w 2013 roku Medalem „Gdynia bez Barrier”.

Jacek Zadrozny

absolwent Instytutu Polityki Społecznej na Uniwersytecie Warszawskim, specjalista w zakresie dostępności informacji dla osób z niepełnosprawnościami i cyfrowego włączenia. Były Przewodniczący Forum Dostępnej Cyberprzestrzeni. Członek Komitetu Monitorującego Program Operacyjny Polska Cyfrowa. Redaktor pierwszego społecznego raportu z realizacji przez Polskę Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami opublikowanego w 2015 r.

Adam Zawisny

Prezes Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Osób Zagrożonych Wykluczeniem Społecznym „Kolomotywa”, Wiceprezes Stowarzyszenia Innowacji Społecznych „Ukryty Potencjał”. Przewodniczący Komisji Dialogu Obywatelskiego ds. Wdrażania Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych przy Urzędzie Miasta Łodzi.

dr Jarosław Zbieranek

doktor nauk prawnych, konstytucjonalista i politolog. Specjalizuje się w problematyce praw politycznych. Od 2004 roku bierze udział w pracach legislacyjnych w Sejmie RP i Senacie RP. Autor kilkudziesięciu publikacji naukowych, ekspertyz i analiz m.in. dla Parlamentu Europejskiego, OBWE, Biura Analiz Sejmowych. Pracownik Zespołu Prawa Konstytucyjnego, Międzynarodowego i Europejskiego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Długoletni ekspert - asesor oceniający wnioski i sprawozdania organizacji pozarządowych, w ramach m.in. Programu „Obywatele dla demokracji” EOG, PO KL, ASOS, POWER, P FIO.

V. Wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich związane z realizacją praw ustanowionych w drodze Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

1. KMP.574.8.2015 – do Ministra Zdrowia z 5 stycznia 2016 r. z postulatem rozpoczęcia prac legislacyjnych dotyczących stosowania monitoringu wizyjnego w szpitalach psychiatrycznych
2. IV.7021.204.2014 – do Ministra Sprawiedliwości z 12 stycznia 2017 r. w sprawie kontaktów pełnoletnich osób z niepełnosprawnościami i ubezwłasnowolnionych z osobami bliskimi
3. VII.602.6.2014 – do Przewodniczącego Sejmowej Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej z 19 stycznia 2016 r. w sprawie wykonania postanowienia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego procedury wygaśnięcia mandatu wójta z powodu niezdolności do sprawowania urzędu
4. VII.602.6.2014 – do Pełnomocnika Rządu do spraw Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania oraz Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych z 20 stycznia 2016 r. o podjęcie działań mających zapewnić wyborcom z niepełnosprawnościami ochronę ich praw wyborczych
5. XI.516.1.2015 – do Prezes Rady Ministrów z 21 stycznia 2016 r. o pilne ratyfikowanie przez Polskę Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych
6. VII.602.14.2014 – do Prezydenta RP z 18 lutego 2016 r. o rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych dotyczących praw wyborczych osób ubezwłasnowolnionych w Polsce, w tym możliwości zmiany Konstytucji
7. III.7065.3.2016 – do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 8 kwietnia 2016 r. o jak najszybsze podjęcie prac nad uregulowaniem w przepisach rangi ustawowej zasad stosowania monitoringu wizyjnego w domach pomocy społecznej
8. XI.7036.19.2016 – do Minister Edukacji Narodowej z 29 kwietnia 2016 r. o przeprowadzenie analizy aktualnie obowiązujących przepisów dotyczących kształcenia osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim
9. XI.7033.2.2015 – do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Zdrowia, Ministra Obrony Narodowej oraz Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z 21 maja 2016 r. o podjęcie działań na rzecz pełnego urzeczywistnienia prawa osób z niepełnosprawnościami do edukacji

w szkołach wyższych lub na kierunkach specjalistycznych o wąskim profilu kształcenia

10. XI.7036.24.2015 – do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 24 maja 2016 r. o zmianę regulacji prawnych, które uniemożliwiają studentom z niepełnosprawnościami pobieranie stypendium specjalnego na drugim kierunku studiów
11. IV. 7217.2.2016 – do Ministra Sprawiedliwości z 1 czerwca 2016 r. w sprawie stopnia zaawansowania prac legislacyjnych nad zmianą systemu wspierania osób, w stosunku do których zgodnie z aktualnymi przepisami zastosowanie ma instytucja ubezwłasnowolnienia
12. V.5150.1.2014 – do Ministra Zdrowia z 22 czerwca 2016 r. o rozważenie nowelizacji ustawy o ochronie zdrowia psychicznego
13. XI.815.25.2016 – do Przewodniczącej Komisji Kultury i Środków Przekazu z 29 lipca 2016 r. o rozważenie podczas prac nad projektem ustawy o składce audiowizualnej zwolnienia osób niesłyszących i niewidomych od obowiązku opłacania składki audiowizualnej
14. V.511.141.2014 – do Ministra Infrastruktury i Budownictwa z 29 lipca 2016 r. o niezwłoczne zainicjowanie prac legislacyjnych mających na celu wdrożenie zaleceń Trybunału Konstytucyjnego o konieczności udzielenia osobom z niepełnosprawnościami pomocy w zakresie zdobywania uprawnień do kierowania pojazdami i wykonanie jego wyroku
15. XI.520.1.2016 – do Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych z 29 września 2016 r. o rozważenie, czy dla aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami konieczne jest umieszczanie symbolu niepełnosprawności w orzeczeniach o niepełnosprawności
16. IX.517.2.2015 – do Przewodniczącego Krajowej Rady Kuratorów z 19 października 2016 r. o przedstawienie stanowiska w sprawie potrzeby wzmocnienia praw wszystkich podejrzanych, oskarżonych czy skazanych, którzy nie są w stanie zrozumieć postępowania karnego czy procesu resocjalizacji ze względu na swój stan umysłowy bądź psychiczny
17. XI.501.1.2015 – do Przewodniczącej Parlamentarnego Zespołu ds. Osób Głuchych z 31 października 2016 r. o poinformowanie o aktualnie podejmowanych przez Zespół działaniach mających na celu zapewnienie pełnej dostępności urzędów administracji publicznej dla osób niesłyszących

18. XI.7010.1.2016 – do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 23 grudnia 2016 r. o poinformowanie o stanie prac nad wdrożeniem systemu umożliwiającego obsługę zgłoszeń alarmowych za pomocą sms-ów